

Kuinka Aku Ankkaa TODELLA luetaan

Nuorten lukijoiden näkökulma

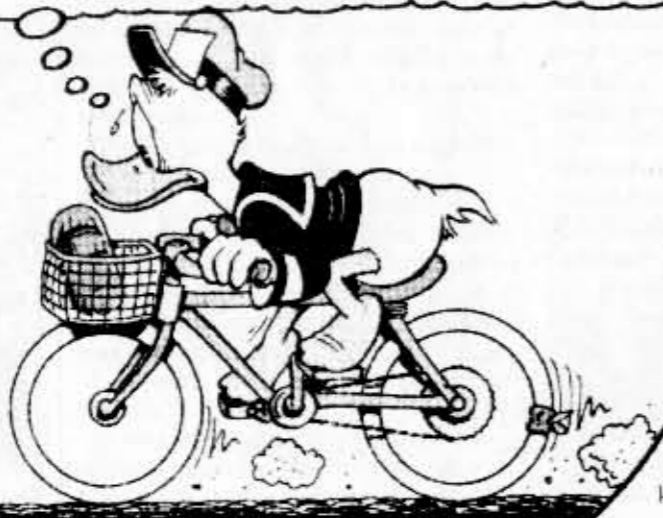
Aku Anka on onnellisten päivien lukemisto. Akun taistelu elämän kivikkoisilla poluilla liittyy ainakin omassa mielikuvissani erottamattomasti aurinkoisiin lapsuuden kesiiin, joita ei enää ole. Mikä mahtoi silloin saada aikaan mieltymyksen Ankkalinnan asukkeihin? Jälkikäteen voi toki selailta seitsemänkymmentäluvun Akuja, ihailta piirrosjälkeä ja naureskella sanailulle. Mutta lieneekö siinä kaikki? Mikä todella vetoaa alle 18-vuotiaaseen

Aku Ankan lukijaan?

Tähän liittyviin kysymyksiin vastasi vuoden 1993 keväällä erään helsinkiläisen koulun kahden luokan oppilaat, nelisenkymmentä 1978 - 1980 syntynyttä tyttöä ja poikaa. Näillä nuorilla henkilöillä oli oletettavasti sekä aktiivinen ankkakausi vielä lähimenneisyydessä että sanallinen valmius kuvailla kokemuksiaan tältä ajalta. Vastaajilta pyydettiin lyhyitä kuvauksia muutamiin keskeisten ankkalinnalaisten (ei kuitenkaan hiirten yms.) ominaisuuksista, suosikkiahmoa ja viimein omaa Anka-kertomusta. Tehtävään suhtauduttiin hyvin huolellisesti, ja Ankojen luonteenpiirteet tuntuivat olevan selvillä myös niillä muutamilla henkilöillä, jotka ilmoittivat, etteivät lue Aku Anka -sarjakuvalehteä.

Mittavimpia luonnelistauksia kirjattiin Aku Ankasta. Vastaajien mukaan Aku on ensinnäkin rääväsuinen latta-jalka, tuittupää ja räjähtävää laatua. Leimallisesti Aku on myös huonotuurinen. Akun pinna on lyhyt, hermo ei kestä. Anka toheltaa ja räveltää ja haluaa

Lasten suusta kuulet totuuden. Eipä ole minussa sankarin ainesta.

sina tehdä oman mielensä mukaan eikä ajattele asioita loppuun asti. Aku on myös yksinkertainen, laiska, mukavuudenhaluinen ja inhoaa työtä. Akun työvierokunta johtaa luonnollisesti jatkuvan rahattomuuteen, köyhyyteen, velkojen ahdisteluun ja alistaa Akun turhan usein selänsä orjaksi.

Lisäksi Aku on pelkuri ja hullunrohkea. Anka sortuu usein kerskumaan ja joutuu sitten vaikeuksiin. Toisaalta Aku on hauska ja sympaattinen. Usein lukijan myötätunto on Akun puolella,

Aku Anka: "Tuittupää."

vaikka Akun sietämätön luonne saattaa saada lukijan vahingoniloiseksi Akun kärsiessä. Aku on hahmo, johon voi helposti samaistua. Akulla on myös kääntöpuoli: joskus Aku paiskii ahkerasti töitä, joku pitää Ankkaa jopa kunnianhimoisena. Välillä Aku taitaa monia asioita, mutta välillä ei osaa mitään. Aku keräsi kaikkein eniten suosikkimainintoja: miltei 30 vastajaa ilmoitti pitävänsä eniten Akusta. Suosion syyksi mainitaan sympaattisuus, keskeisyys ja hauskuus. Suosion tausta voisi olla kiteytettynä myös yhden vastaajan perustelu "Aku on kuin minä, huono-onninen ja aggressiivinen".

Vanhoillinen Roope, feministinen Lines

Pitkästi kuvailtiin myös Akun setää. Roope on tunnetusti maailman rikkain anka. Lisäksi tämä miljoonikko, pankkiiri ja liikemies on kitsas, penninvenyttälä, pihtari, saita, kitupiikki, pihi ja itara. Tunnetuin Roopen toiminnoista on rahoissa uiskentelu. Roope on, paitsi rakastunut rahoihinsa, myös itseks, itserakas ja itsesäällissä

Hannu Hanhi: "Leuhka."

pyöriskelevä, aggressiivinen ja Akua orjuuttava kääkkä. Muutamat lukijat eivät pidä Roopesta, koska tämä leveilee rahoillaan eikä auta niillä omaisinaan, yhdelle lukijalle Roope tuo "vanhoillisuudessaan mieleen kaikki porvarijohdajat, jotka ajavat vain omaa etuaan". Vastaajat löytävät toki Roopesta myös positiivisia piirteitä: useat tyttölukijat huomauttavat, että Roopen kovan kuoren piilee lempeäsydäminen ja omaisinaan rakastava anka. Lisäksi Roopea pidetään viisaana, terävänaisena, konservatiivisena ja aina valmiina seikkailuun.

Lines Anka taas on Akun kaunis - jopa Marilynä muistuttava - tyttöystävä, joka on aktiivinen seuratoiminnassa. Lines pyrkii parantelemaan Akun imagoa. Monet vastaajat pitävät Inestä kanamaisena hienohelmana, joka on muotitietoinen ja tarkka ulkonäöstään. Ankkaneito kaipaa huomiota, jopa palvontaa, ja luisuu helposti keimailuun. Ines Anka on tulinen, kiivastuu helposti ja lyö käsilaukullaan. Monen tyttövastaajan mielestä Lines on jopa liian feministinen. Ankkakaunotar on suosittu: Aku ja Hannu kilpailevat lineksestä, jota pidetään molempien tyttöystävänä, tästä syystä lumppunakin. Pari vastaajaa piti Ines Ankkaa kaupungin epämiellyttävimpänä hahmona: nokkavuus ja kahden poikaystävän loukku herätti useissa vastaajissa vastenmielisyyttä. "Lines on ärsyttävän, koska se on vähän huolines Anka: "Huorahtava."

rahtava".

Akulla on kolme veljen- tai oikeammin sisarenpoikaa, joita Aku hoitaa kuin omiaan. Pojat ovat aktiivisia partiolaisia - joidenkin mukaan kiihkopartiolaisia, sudenpentuja, jotka usein turvautuvat käsikirjansa. Monien mielestä pojat ovat kekseliäitä ja vilkkaita veitikoita, jotka usein kiusaavat se

teensä. Joskus pojat lintsavat koulusta ja luistavat Akun antamista töistä. Monien mielestä Tupu, Hupu ja Lupu ovat säästäväisiä, tyytyvät vähään ja iloitsevat pienestä. Toisesta näkökulmasta pojat ovat ylihyveellisiä, näsäviiseitä, pikkuvanhoja ja kaikkitietäviä. Pojat niittävätkin suosikkiahmomainintoja vain kymmenesosan setänsä saaliista.

Aku Ankalla on lisäksi serkku, joka ei kerää vastaajilta ainuttakaan positiivista mainintaa. Hannu on onnenmyyrä, leuhka, keikaroiva, itserakas, pelokas, laiska ja ilkeä väty. Tämä onnen kultapoika saavuttikin eniten mai-

Veljenpojat: "Näsäviiseitä."

nintoja ärsyttävintä ankkalinnalaista nimettäessä. Syiksi mainittiin ylihyvä tuuri ja Akun jatkuva kiusaaminen.

Mummo Ankan luonnehdinta on miltei yhtä yksitoikkoista kuin Akun onnekkaan serkkupojan. Mummo Anka on vastaajien enemmistön mukaan mummonainen, vanhanaikainen, maalainen, ahkera, laiskan rengin ylläpitäjä ja äitihahmo. Näin huomattavan lempeä tyyppi tosin herätti myös muutamia antipatian ilmauksia: Mummo Ankkaa voi pitää myös "naiivina vanhana kääpänä".

Keskeisestä auttajasta, Pelle Pelotomasta tehtiin melko niukasti huomiota; hänet tiedettiin ahkeraksi keksijä-

neroksi, jonka laitteissa on usein vikaa, ja jonka ongelmana on keksintöjen jatkuva joutuminen väriin käsiin. Yksittäiset lukijat arvioivat myös, että Pelle ei pelkää ja että Pelleellä on kiva tukka.

Lisäksi vastaajat mainitsivat suosikkineen muutamia marginaalisempia ankkalinnalaisia: muutamat pitivät helpoimpana samastumista Mummo

Roope Anka: "Pihtari."

Ankan renkipoikaan Hansuun, yksi ihaili eniten Karhukoplan roistoa 167-761.

Ankkatarinan arkkityyppi

Kuvailemiaan piirteitä vastaajat pääsivät esittelemään myös omassa Ankkatarinoissaan. Tehtävänä oli eläytyä vapaasti valittavan ankkalinnalaisen elämään ja kertoa tämän seikkailusta tai tavallisesta päivästä. Useimmat kirjoittajat keskittyivät Ankojen arjen kuvaukseen; kertomus vie herätyskellon soitosta yöpuulle. Ensilukemalta kertomukset vaikuttavat aika yksioikoisilta - kuvallisen puolen puuttuessa ainakin puolet lukijain ruokahalusta jää tyydyttämättä. Monet kirjoittajat kuitenkin värittävät tarinoitaan hallitulla ankkamaisella kielenkäytöllä, mikä luonnollisesti lähentää suorasanaista kirjoittelua kuvalliseen esikuvaansa.

Akun tavallisen päivän kulku tuntui olevan hyvin kirjoittajien tiedossa. Seuraavassa pari esimerkkiä kertomusten juonenkuluista ja pieni tyylinäyte alkuperäistekstistä.

Akun päivä (1):

Akun herätyskello soi ja hän hyppäsi kattoon. Puhelin soi ja Aku hyppäsi taas kattoon. Roope soitti ja häski Akun toimistoonsa. Matkalla Akun auto sammutui, ja Anka potki autoa. Ensimmäinen Roope haukkui Akua tämän veloista, sitten Aku joutui hiillottamaan holoita. Päivän päättyessä Aku oli lopon uupunut.

Ja hiukan toiminnallisempi Akun päivä (2):

Mummo Anka: "Naiivi vanha kääpä."

Aku herää raivostuttavan kellon pärinä. Hän heittää kellon ikkunasta ja jatkaa uniaan, mutta pojat herättävät Akun. Aku juoksee töihin, missä hänen työnään on poimia roskia säilytettään purkeista. Yhdessä purkissa ollut ampiainen vihastuu Akulle. Aku alkaa huiskia ampiaista hatullaan, jolloin ampiainen jää hattuun ja pistää Akua. Aku hyppii raivoissaan ja saa potkut. Kotona Aku etsii uutta työpaikkaa. Alkuperäisin sanoin: "Heräsin aamulla herätyskellon päätärepivään kilinään. Nostin nyrkkini ja rämytin kellon palasiksi, heitin sen ikkunasta ja nukahdin. Jouduin kuitenkin nousemaan ylös pian, koska Tupu, Hupu ja Lupu tulivat repimään minua räpylöistä töihin..."

Kertomukset muistuttavat toisiaan paljon: korostetaan Aku Ankan rakkautta nukkumiseen, kiukkuisuutta, velkoja ja alistumista Roopen käskyihin. Henkilöiden ympärille ei juuri kehkeydy toimintaa. Tämä ei tosin välttämättä kuvaa vain lukijain näkemystä tyypillisestä Aku-kertomuksesta: kysymyksessä voivat tuki olla erot kirjoittajien kerrontataidoissa.

Toinen kertomustyyppi, missä Aku esiintyy kirjoitelman päähenkilönä, on jonkinlainen toive-Aku-ajattelua: halutaan, että Aku vihdoinkin onnistuu. Kun huonon onnen ankan halutaan selviävän paremmin, Aku joutuu tilanteisiin, jotka ovat ominaisia onnekaalle Hannulle. Akun onnistumista vielä korostetaan vastakkainasettelulla epäonnistuvan Hannun kanssa. Esimerkkinä tästä alkua Akun päiväkirjamerkinästä: "Nukuin pitkään, ja pojat olivat valmistaneet herkkuaamiaisen. Oli lauantai, joten posti ei tuonut laskuja. Kadulla törmäsin Hannuun. Samassa löysin lompakon ja Hannu tallasi hoiranlajään..."

Osa kirjoittajista on poikennut edellä kuvatun tyylistä kertomuksista radikaalisti. Tehtävän aihe tai asettelu on saattanut tuntua kirjoittajista lapselliselta, ja vastauksissa haikahtaa kapi-nahenki. Aivolinnaan sijoittuvassa

seikkailussa Aku kokeilee päihteitä ja silpoo Iineksen. Toisessa kertomuksessa tavanomaisen Akun aamun jälkeen vihainen velkoja tulee läpi oven, murtaa Akun niskan, ja näin loppu koko sarja.

Myös Akun omat muistiinpanot valottavat hänen elämänsä uudella tavalla. "Aku Ankan salainen päiväkirja: Tänään minut nuijittiin, raadeltiin, silvottiin, silputtiin, paistettiin, paloitetiin, keitettiin kiehuvaassa öljyssä, puuhotettiin, jyrättiin katujyrällä, työnnettiin rotkoon, heitettiin johon paino jalassa, litistettiin, pestiin pesukoneessa, kuivatettiin, mankeloitiin, syötiin, puristettiin tahnaksi, kynittiin... Lisäksi minut nolattiin perinpohjin: jouduin esiintymään ilman housuja."

Juonirakenteet tunnetaan

Roope Ankan elämä vaikuttaa toimeliaammalta kuin mukavuutta rakastavan veljenpoikansa. Asotelma on kuitenkin sellainen, että Aku alistuu Roopen liikkeelle pistäviin käskyihin.

Esimerkkinä kertomus nimeltään Aarre: Roope löytää aarrekartan. Hän pakottaa Akun mukaansa aarteenetsintään. Toisaalla Pennonen saa kuulla Karhukoplalta Roopen aikeista. Luonnollisesti Pennonenkin haluaa aarteen ja Karhukopla lupaa auttaa. Roope, Aku ja Tupu, Hupu ja Lupu lentävät Ukankakuan saarelle, mutta Pennonen ja Karhukopla ovat seuranneet heitä. Roope löysi aarteen ennen Pennosta.

Roopen rahainhankinta vaatii paitsi Akun ja poikien apua, myös matkustamista ajassa ja paikassa. Uhkana rikkautumiselle ovat roistot ja kilpailevat miljonnikot.

Muutamit naiskirjoittajat ovat eläytyneet naisankan arkeen, esimerkkinä ote Iineksen päiväkirjasta: "Rakas päiväkirja, miten aloittaisinkaan? No, tämä päivä selvitti taas herran sen, miten Aku voi pilata kaiken. Olimme sopineet Akun kanssa illallisesta kello 19 Kultaisessa Ankassa. Siellä järjestettiin Ankkalinnan naisasiainedistämisen ry:n uuden puheenjohtajan valinta..." Leimallista Iineksen elämässä ovat siis

Pelle Peloton: "Kiva tukka."

seuratoiminta, kahden poikaystävän välinen kahnous ja Akun epäonnistumisten aiheuttama häpeä.

Muista keskeisistä henkilöistä kirjoitettiin hajanaisesti, mainittakoon näistä kaksi kirjoittajaa, jotka asettuivat Akun naapuriin: Teuvo Tulppu joutui oitis sanaharkkaan ja kiusantekokaksintaisteluun Akun kanssa; Pekka Kärämä tyytyi syömään illallista ja katsomaan televisiota. Kaksi kertomusta kuvasi Mummon laiskan rengin ponnisteluja pysyä hereillä aterioiden välillä.

Lukijat ovat luonnollisesti muodostaneet käsityksensä henkilöiden ominaisuuksista ja heidän toimistaan lukemalla Aku Anka -lehtiä. Suurin osa vastaajista ilmoitti lukeneensa lehteä koko ikänsä, yksi jopa sitä kauemmin. Vertailukohtana näille lukijain kertomuksille olivat puolivuosisikerran 1989 - luultavasti vastaajien lukemat - kertomukset. Valtaosassa kertomuksista pääosassa on Aku Anka. Joukosta ei löydy aivan yhtä arkipäiväisiä kuvauksia kuin lukijoiden kirjoitelmista; lehdien tarinat ovat vähintäänkin pidempiä ja niissä on enemmän toimintaa. Tapahtumat eivät juuri varioi, Akun yritykset yksinkertaisesti epäonnistuvat. Lehdien kertomukset noudattavat osapuilleen samaa kaavaa, epäonnistumisten toistojen määrä saattaa vaihdella. Kärjitettyä sama juonenkulku löytyy myös edellä lukijan kirjoitelmissa, missä Aku kokee lähes loppumattoman sarjan kolhuja ja päättyä nolatuksi.

Kaiken kaikkiaan koululaisten Aku Anka -seikkailut vastaavat lehden artia monella taholla: ensinnäkin edellmainittu juonen kuljettelu on kirjoittajain hallussa, toisaalta myös henkilöiden ominaisuudet ja heidän väliset suhteensa toimivat aivan kuten alkuperäisessä Anka-lehdessä.

Aku Anka on syöpyntä lukijoidensa mieliin perinpohjaisesti. Tämä epäonnen ja kiukuttelun perikuva on rakastettu niin perheensä kuin lukijoidensa keskuudessa. Sehän on tärkeää. Se tekee onnelliseksi.

Kristiina Kuparinen